

# GYMNÁZIUM KROMĚŘÍŽ

DAVID SOBEK

MARKÉTA MERCOVÁ

JITKA ZEZULOVÁ

TRITON







# GYMNÁZIUM KROMĚŘÍŽ

DAVID SOBEK  
MARKÉTA MERCOVÁ  
JITKA ZEZULOVÁ

Triton 2026

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

Poděkování patří vedení Gymnázia Kroměříž za poskytnutí podkladů a spolupráci.

# Obsah

Poděkování .....	11
<b>I. Cesta k českému gymnáziu (1850–1882) – David Sobek .....</b>	<b>13</b>
Kroměříž v polovině 19. století .....	15
České střední školy v Kroměříži (ne)chtějí .....	16
Přes překážky ke hvězdám .....	21
Ať žije české gymnázium .....	26
<b>II. Za Rakousko-Uherska (1882–1914) – David Sobek .....</b>	<b>31</b>
Nižší čtyřleté gymnázium .....	33
Cesta k rozšíření .....	43
Vyšší osmileté gymnázium a nová budova .....	52
Čas krize a řešení .....	63
Předválečný rozvoj .....	72
<b>III. První světová válka (1914–1918) – David Sobek .....</b>	<b>85</b>
S hrdostí do války .....	87
Vzpomínka z fronty .....	94
Před pádem monarchie .....	101
<b>IV. Za první republiky (1918–1938) – Markéta Mercová .....</b>	<b>107</b>
Po vyhlášení Československa .....	109
Státní reálné gymnázium .....	117
Oslavy padesátého výročí .....	129
Neklidná léta .....	140

Editor: PhDr. David Sobek

Autoři: PhDr. David Sobek, Mgr. Markéta Mercová, Ph.D., PhDr. Jitka Zezulová

Copyright © David Sobek, Markéta Mercová, Jitka Zezulová, 2026

© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2026

Cover © Jana Štěpánová, 2026

Coverphoto © Jaroslav Šafer

Stanislav Juhaňák – Triton, Vykáňská 5, 100 00 Praha 10

www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7684-420-9

## Poděkování

<b>V. Druhá světová válka (1939–1945) – Markéta Mercová</b> .....	151
Na počátku války .....	153
Odvaha za cenu vlastního života .....	158
Drtivá tíha okupace .....	160
<b>VI. Poválečný vývoj a nástup socialismu (1945–1953) –</b>	
<i>Markéta Mercová</i> .....	173
Nelehká poválečná léta .....	175
Benešovo reálné gymnázium .....	184
Sdružení rodičů a přátel gymnázia .....	191
Gymnázium v bouři reforem .....	193
<b>VII. Za socialistickou školu (1953–1989) – Jitka Zezulová</b> .....	195
Střední všeobecné vzdělávání .....	197
Návrat čtyřletých gymnázií .....	224
Nové koncepce a ideje .....	244
Oslavy výročí gymnázia .....	259
<b>VIII. Gymnázium Kroměříž (1989–2025) – Jitka Zezulová</b> .....	265
Polistopadový vývoj .....	267
Moderní gymnázium .....	270
V novém tisíciletí .....	278
Zajímavosti ze života školy .....	298
<b>Přílohy</b> .....	307
Historické přehledy .....	309
Historické názvy školy .....	309
Ředitelé a dočasní správci .....	309
Pedagogický sbor gymnázia na vybraných fotografiích po r. 1989 .....	310
Fotografie ze života školy .....	314
Zdroje .....	334
Prameny .....	334
Literatura .....	335
Seznam vyobrazení .....	338

Milí čtenáři,

děkuji, že jste se pustili do čtení a prohlížení této knihy. Vydal jsem ji proto, že miluji Kroměříž. Čím jsem starší, s tím větší láskou vzpomínám na naše gymnázium, kde jsem prožil úžasné roky plné objevování, lásek, trápení, radostí, biflování i tvoření. Prostě vše hezké i hezcí, co život dal. Bylo to dobré.

Jistěže dospívání nebyla procházka růžovou zahradou. Procházel jsem obdobím rozlad a smutků, pocitů méněcennosti a neschopnosti, někteří učitelé byli třeba nespravedliví, ale s léty jsem se dozvěděl, jak těžké měli životní osudy, že to byli stejně křehcí lidé jako jejich studenti a dělali, co uměli, aby nás aspoň trochu inspirovali – někdy ani ne tak učivem jako svými vtípkami, poznámkami a činy. Řada z nich navždy ovlivnila můj život. Dnes na všechny vzpomínám s láskou a s některými jsem více než čtyřicet let po maturitě stále v kontaktu. (Moji drazí současní spolužáci, některé věci mi došly pozdě; radujte se ze svých profesorů a dokud můžete, řekněte jim někdy, že je máte rádi.)

Děkuji vám, naši profesori, za vaši obětavost a lásku. Není dost místa, abych vás všechny vyjmenoval, tedy alespoň jeden zvláštní dík naší báječné třídní Věře Běnové a dvěma dobrým duším Marii Prokešové a Jarmile Kryštofové.

Děkuji vám, milí autoři, za vaši málo placenou, náročnou a občas nevděčnou práci – bez vás by zůstalo jen u nápadu.

Děkuji za pomoc vedení i pedagogickému sboru gymnázia a všem, kdo se na přípravě knihy redakčně podíleli (a je jich opravdu hodně).

Děkuji, milí spolužáci Blanko, Igore a Petře :-).

Děkuji, čtenáři, že čtete.

Gymnázium, Kroměříž i nám všem přeji pokojné časy a radost z bytí. Život je krásný a stojí za to žít.

Stanislav J. Juhaňák, nakladatel

## Kroměříž v polovině 19. století

Píše se polovina 19. století a Kroměříž zažila dosud nejvýznamnější událost své existence. Po necelé čtyři měsíce se oči Evropy upínaly právě na ni. Není divu, když hostila slavný ústavodárný říšský sněm (1848–1849), který byl do města přesunut z Vídně. Ve stejné době dosedl na habsburský trůn mladý, ambiciózní panovník František Josef I. (1830–1916), jenž vládl po dlouhé tři generace. Monarchie se skládala z mnoha odlišných národů. Ačkoliv žily vedle sebe, odlišovaly se vlastním jazykem, dějinami a kulturou.

Po zániku starého systému (vrchnostenské správy) byla Kroměříž nadále významným centrem nově zavedené státní správy. Ve městě sídlila celá řada důležitých úřadů, včetně okresního hejtmanství, okresního soudu a berního (finančního) úřad. Postupem času k nim přibýly další instituce. Nacházela se zde i vojenská posádka, tvořená příslušníky pěšího pluku č. 3 arcivévody Karla, k nimž se později připojilo velitelství a vojáci zeměbraneckého praporu i jízdního četnictva. Nelze opomenout ani roli Ústředního ředitelství arcibiskupských statků, sídlícího na zámku, které spravovalo majetky olomouckého arcibiskupství.

Po sloučení předměstí a okolních vesnic s vnitřním městem se Kroměříž stala jedním z nejlidnatějších moravských měst. V roce 1857 se mohla pyšnit počtem 9 110 obyvatel, čímž se po Brnu, Olomouci, Jihlavě nebo třeba Prostějovu zařadila na sedmé místo. Ve stejném období došlo k bourání hradeb a dvou ze tří městských bran – Vodní a Kovářské, které ustoupily moderní zástavbě. Ačkoliv Kroměříž přirozeně usilovala o rozkvět a blahobyť, zejména kvůli absenci železnice zaostávala za rychleji se rozvíjejícími průmyslovými centry. V polovině 19. století zde působily pouze dva pivovary, sladovna a mlýn. Na první moderní továrny město čekalo do roku 1869 a teprve o jedenáct let později (1880) bylo napojeno na železnici.

I přes svůj konzervatismus měla Kroměříž nepopíratelné kvality. Významnou roli hrál její řemeslnicko-zemědělský charakter. Nachází se v bohaté krajíně úrodné Hané, kde půda od nepaměti představovala přirozený způsob obživy. Naproti tomu silný podíl řemeslníků byl dán historickým vývojem, především dlouholetou přítomností nejprve biskupského, poté arcibiskupského dvora s početným úřednictvem. Správní centrum se tak stalo přirozeným obchodním centrem regionu. Právě venkov, tvořený bohatými vesnicemi, byl pro město vždy velmi důležitý a svůj silný vliv uplatnil i v boji o české školství.

Národnostní otázka se v průběhu 19. století stala ožehavým politickým tématem pro celou monarchii. Ačkoliv byla Kroměříž převážně česká, měla významnou německou a židovskou menšinu a vlivem tehdejšího volebního systému byla kroměřížská radnice v moci méně početných, ale movitých Němců. Jejich působení pak určovalo ráz celého města, včetně místního školství. Kroměříž si po právu zaslouží známé přívlastky „hanácké Athény“, charakterizující ji jako centrum vzdělanosti. Nicméně cesta k národnostně spravedlivému školství byla dlouhá a spletitá.

V polovině 19. století se ve městě nacházely německé školy, výjimku představovala pouze česká (moravská) triviální škola na předměstí. Hlavní slovo v místním školství měl piaristický řád, který se zde usídlil roku 1687. V polovině 19. století jeho členové učili na humanitně zaměřeném gymnáziu, technicky orientované reálce a na hlavní škole s rozšířenou výukou. Při ní působila také nedělní opakovací škola a později pokračovací (řemeslnická) škola pro učně. Výčet tehdejších škol doplňovala samostatná dívčí škola a v roce 1854 založený chlapecký seminář (později arcibiskupské gymnázium). Celkově se v Kroměříži nacházelo na šest německých vzdělávacích ústavů, zatímco česká byla pouze jediná elementární škola, a i ta byla nakonec zrušena. V druhé polovině 19. století se národnostní spory rozhořely do tvrdého politického boje, v jehož středu stálo české gymnázium.

## České střední školy v Kroměříži (ne)chtějí

Psal se rok 1859 a po prohrané válce za italskou nezávislost se Sardinským královstvím se panovník František Josef I. rozhodl odvolat tehdejšího ministra vnitra Alexandra Bacha. Vydáním říjnového diplomu (1860) a vyhlášením únorové ústavy (1861) došlo k pádu neoabsolutismu. Díky nové



Svěcení praporu českého pěveckého spolku Moravan na Velkém náměstí, 1865

ústavě se zákonodárnými orgány staly zemské sněmy, které rozhodovaly mimo jiné i o školství. Celková změna politické situace v monarchii sice otevřela brány k jazykové rovnoprávnosti na školách, samotná cesta byla ale trnitá. Stát už v roce 1861 proklamoval zavádění českého jazyka na středních školách, zatím ale ve značně omezené míře. V případě kroměřížského piaristického gymnázia se mělo česky vyučovat pouze náboženství a český jazyk. Roku 1861 přišli čeští poslanci s vlastními návrhy zákonů o jazykové rovnoprávnosti. Zatímco v Čechách byl zemský zákon přijat už v roce 1864 (potvrzen císařem 1866), na Moravě byla situace o poznání komplikovanější.

Návrh zákona zajišťujícího povinnou výuku obou zemských jazyků na středních veřejných školách byl moravským zemským sněmem projednáván dne 30. ledna 1866. Jeho obsah sice vdechl naději českému obyvatelstvu, v očích Němců se stal ale hrozbou. Silnou nevoli vzbudil v Kroměříži, kde působilo vyšší německé (církvní) gymnázium a nižší reálka. Návrh poslance Ignáce Wurma počítal s rozdělením moravských

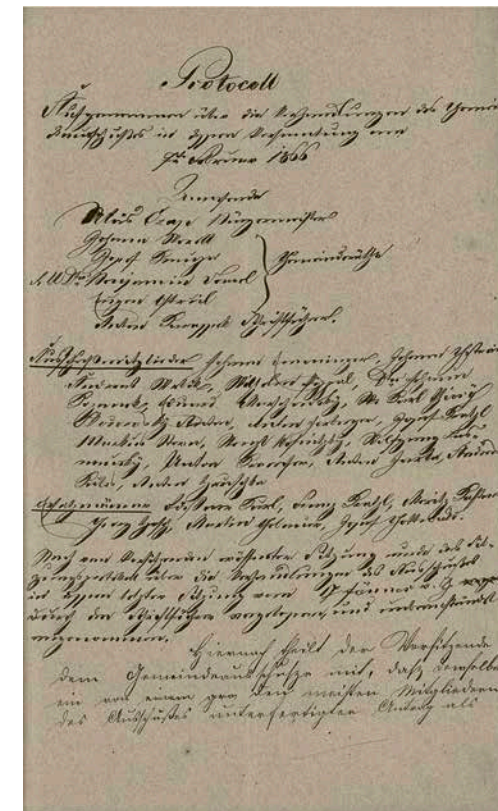
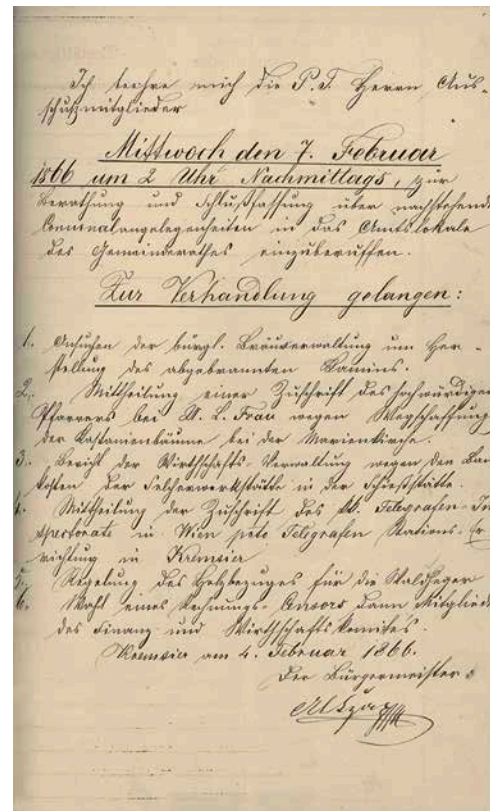
středních škol do tří kategorií, a to na školy české, německé a školy s oběma jazyky – utrakvistické. Českými školami na Moravě se měly stát ústavy v Kroměříži, Příboru, Strážnici a Uherském Hradišti. Neznamenal to ovšem úplné „počeštění“ německých škol, němčina měla být na školách i nadále vyučována jako druhý povinný jazyk. S tím naopak nesouhlasili němečtí poslanci, zejména Karl Giskra a Franz Adamczik, kteří bojovali za to, aby byly školy buď to ryze české, nebo německé. Důvod na první pohled matoucího postoje byl prostý. Německy se hovořilo na univerzitách a úřadech, Němci tak měli oproti Čechům přirozenou výhodu. Naproti tomu bylo pro české studenty mnohem obtížnější se uplatnit.

Jazyková otázka se stala třaskavým tématem rezonujícím v tehdejším tisku. Rozbuškou pro útočné novinové články z celé Moravy se stala petice obecního výboru (zastupitelstva) města Kroměříže. Na jeho zasedání dne 7. února 1866 byl přednesen návrh na podání oficiální stížnosti na moravský zemský sněm kvůli „počeštění“ zdejšího gymnázia a reálky. Výsledkem hlasování bylo 24 hlasů ku 3 pro podání petice. Nic na tom nezměnila ani předcházející debata, do které se výrazně zapojili členové výboru Jan Eminger a především advokát Jan Kozánek (1819–1890), reprezentující českou menšinu. Aby toho nebylo málo, německé vedení města zamýšlelo okamžitě pozastavit vyplácení finanční podpory vzdělávacím ústavům, dokud se jazyková otázka nevyřeší. Následné hlasování už nebylo natolik jednoznačné, po několika interpelacích na tehdejšího kroměřížského starostu Aloise Czapa muselo být jednání odloženo.



Reakce českého obyvatelstva na sebe nenechala dlouho čekat. Přestože petici za zachování němčiny na reálce podalo také Uherské Hradiště, novinové titulky plnila především Kroměříž. Do redakcí moravských novin začaly přicházet kritické zprávy a stížnosti na kroky vedení města. Argument radnice, tlumočený v tisku dne 9. února 1866, „že si celé okolí kroměřížské daleko široko přeje, aby gymnázium a reálka zůstaly německé; pro

Portrét kroměřížského notáře a advokáta Jana Kozánka



Původní obsah a protokol ze zasedání Obecního výboru města Kroměříže 7. února 1866

němčinu prý tam rodičové svých dětí posílají, a kdyby kroměřížské gymnázium se stalo českým, že prý by sem přestali posílati dítek svých“, se nesetkal s pochopením veřejnosti. Český jazyk se přitom na piaristickém gymnáziu vyučoval, nicméně kvalita výuky byla v očích některých vlastenců nedostatečná. To alespoň tvrdil jeden z nelichotivých článků v Moravské orlici. Výuka, kterou měl na starosti gymnaziální profesor a ředitel chlapeckého semináře Lambert Josef Schwarz, se měla odbyvat pouze v 7. a 8. ročníku prostřednictvím dvouhodinových přednášek v českém jazyce. Trnem v oku bylo, že „profesor Schwarz sobě čítanku v české přednášce do německé řeči překládat dává, tož snadno každý pochopí, jak mnoho se posud češtině u nás vyučovalo“. Kritizovány byly i pedagogické kvality členů piaristického řádu a absence učitelů s řádným pedagogickým vzděláním.

Netrvalo dlouho a v moravském tisku se objevil nesouhlas starostů a radních z obcí soudního okresu Kroměříž, kteří zaslali petici na

moravský zemský sněm. Stejně se zachovalo i vedení města Kojetína, požadující zavedení češtiny jako vyučovacího jazyka na kroměřížských středních školách; nicméně si uvědomovalo význam druhého zemského jazyka, který otevíral dveře na vysokých školách i úřadech, a v souladu s návrhem zákona požadovalo jeho povinnou výuku. Tento počín inspiroval obce z dalších moravských okresů, některé dokonce obešly zemský sněm a například v otázce jazykové rovnoprávnosti na jihlavských středních školách zamýšlely podat žádost přímo na ministerstvo. Vraťme se ale zpět do epicentra dění – Kroměříže a jejího okolí. Situace zde zašla tak daleko, že v tisku zazněl poněkud bláhový požadavek na přenesení středních škol z Kroměříže do sousedního Hulína, kde mělo vzniknout „národní“ gymnázium. V březnu rezonovala kroměřížská petice například v Přerově, kde vedení města zamýšlelo zřídit reálné gymnázium s výukou pouze v českém jazyce. S vlastní peticí podporující jazykovou rovnoprávnost přímo v Kroměříži se připojilo 23 obcí ze soudního okresu Zdounky a vyjádření podporující dvojazyčnost na tamním gymnáziu zaznělo i ze Strážnice. Kvůli odmítavému postoji Kroměříže a Uherského Hradiště se předpokládalo, že čeští studenti budou v následujících letech přestupovat právě na strážnické gymnázium.

Jazykovou otázku na moravských středních školách přerušila zhoršující se mezinárodní situace v Evropě. Spory císařství s Pruskem, Itálií a jejich spojenci přerostl v prusko-rakouskou válku. Konflikt probíhající v létě 1866 sice trval pouhé dva měsíce, měl ale dalekosáhlé důsledky. Během okupace města pruskou armádou, trvající do poloviny října 1866, zemřelo v Kroměříži na 354 osob. Hlavní příčinou jejich úmrtí byla epidemie cholery a tyfu, kterou přivlekli nakažení prusští vojáci. Mezi oběťmi bychom našli studenty kroměřížských škol i rodinné příslušníky zdejších pedagogů. Na zákeřný tyfus zemřel v prosinci 1866 také starosta Alois Czap, který za své činy získal po válce Zlatý záslužný kříž.

Porážka Rakouska znamenala územní ztrátu ve prospěch Itálie a otevřela cestu pro sjednocení Německa. Důsledkem války bylo i nové uspořádání státu, kterým panovník zabránil rozpadu mnohonárodnostní monarchie. Na základě tzv. rakousko-uherského vyrovnání (1867) získaly Uhry vytouženou autonomii. Rakousko-Uhersko bylo rozděleno na západní část s dominantními Němci (Předlitavsko) a východní část s vůdčími Maďary (Zalitavsko). Pro české politiky se jednalo o zklamání, protože sami doufali v autonomii českých zemí. Nové uspořádání státu zapříčinilo zásadní změnu legislativního vývoje, včetně palčivého problému

školství. Zákon o jazykové rovnoprávnosti na středních školách byl kvůli tlaku německých politiků zrušen roku 1868. Tím se z druhého zemského jazyka stal nepovinný předmět. Není náhodou, že tehdejším ministrem vnitra Předlitavska byl výše zmíněný odpůrce české státnosti Karl Giskra.

## Přes překážky ke hvězdám

Psal se rok 1867 a situace se pro české národní zájmy nevyvíjela dobře. Rakousko-uherské vyrovnání sice v českém obyvatelstvu zanechalo hořkou pachut' a do budoucna mělo dalekosáhlé důsledky, přesto se podařilo docílit částečných úspěchů. Panovník při své návštěvě válkou zpustošených zemí vyslechl žádosti českých vlastenců a rozhodnutím z října 1866 nechal zřídit první dvě ryze české střední školy na Moravě. Byla jimi nižší „slovanská“ gymnázia v Brně a Olomouci, na kterých se začalo vyučovat na podzim 1867.

Naproti tomu v Kroměříži panovaly stejné poměry jako před válkou, zdejší piaristické gymnázium zůstalo i nadále německé. Na podzim 1867 se v moravském tisku objevily kritické články českých vlastenců především z venkova, kteří vyvíjeli tlak na rodiče studentů. Nová česká gymnázia v Brně a Olomouci měla být upřednostňována před těmi německými. Studenti si díky českému výkladu mohli lépe osvojit protežovaný německý jazyk. Pozornost novinových článků se časem soustředila i na obyvatele Kroměříže, kteří byli strašeni poklesem počtu studentů na zdejším gymnáziu. Jejich odchod na jiné školy (zejména do Olomouce) se mohl odrazit jak na příjmech měšťanů profitujících z poskytování ubytování, stravování, učebních pomůcek nebo zábavy, tak na výši dotací vyplácených školám z obecní pokladny města.

Boj o česká gymnázia na Moravě rezonoval tiskem i v následujících letech. V první polovině roku 1868 se vedl boj o povýšení českých gymnázií v Brně a Olomouci na vyšší (osmiletá). Při té příležitosti mimo jiné znovu zaznělo, že díky převyšujícímu počtu českých studentů „není tedy v Kroměříži místa pro německé gymnázium, ovšem ale pro české“. Národnostní situace začínala být v Kroměříži stále napjatější. Svědčí o tom nejen boj mezi českými a německými spolky, ale i perzekuce některých českých studentů na gymnáziu. Pedagogové z piaristického gymnázia je měli posměšně označovat za „husity“ či „tábority“ a trestat špatnou známkou z mravů za účast na vlasteneckých zábavách a besedách. Mezi studenty se

našel i takový, který nosil na tehdejší dobu provokativní pokrývku hlavy – ruskou beranici. Východisko z národnostní nespokojenosti se hledalo na různých místech. Například na jaře 1869 zazněl návrh, aby české gymnázium vzniklo přeměnou chlapeckého semináře v Kroměříži. Škola měla mít soukromý status, ale od záměru se stejně jako v předchozích případech nakonec upustilo.

Čeští vlastenci z řad starostů okolních obcí se rozhodli v Kroměříži uspořádat protestní setkání – tábor lidu, kde by mohli demonstrovat národní jednotu a odhodlání. Přestože první pokus o jeho uspořádání nevyšel, podařilo se jej uskutečnit dne 29. června 1869 na vojenském cvičišti (dnes letiště). Hlavním tématem tábora lidu bylo zřízení českého gymnázia ve městě, druhotně se řešila výstavba jezdeckých kasáren. Předsedou shromáždění byl zvolen kroměřížský advokát a starosta Sokola Vilibald Mildschuh (1834–1896). Po úvodním proslovu, volbě místopředsedy a zpěvu se ujal slova neméně významný advokát, notář a politik Jan Kozánek, který zdůvodnil potřebu otevření českého gymnázia v Kroměříži. Navázali na něj další řečníci s o poznání ostřejšími proslovy. Výsledkem červnového tábora lidu bylo přijetí rezoluce požadující zřízení vyššího gymnázia ze státních nebo zemských prostředků. Podmínkou bylo, aby se nepředalo do správy některého z církevních řádů. Setkání se mělo zúčastnit na 50 000 osob, ovšem německý tisk jich uváděl pouze 5 000. Nechyběla zde banderia z hanáckých i slováckých obcí nebo vlastenecké spolky, včetně místního pěveckého sboru Moravan.

Následující léta se vyznačovala neúspěchem v prosazení národních zájmů a pozvolným ustrnutím. I přesto se občas v tisku objevily texty

vybízející k obnovení snah o založení české střední školy v Kroměříži. Nejvýmluvněji působí článek z jara 1871, kde si autor posteskl: „Až posud slavné dřívější vlády naší tak často projevené tužbě po slovanských školách v Kroměříži nevyhověly“, vzápětí však burcoval: „... nuže klepejte opět, žádejte důrazně, doba zdá se býti nám příznivá! Uchopme se jí, bychom si snad později nemuseli přičítati sami vinu, že vlastní svou liknavostí jsme ničeho nedosáhli“. Není divu, monarchie zažívala období ekonomického rozkvětu. Východiskem mělo být založení zvláštního výboru, který by stál za zřízením českého gymnázia.

Netrvalo dlouho a namísto české školy se vlastenci dočkali zestátnění piaristického gymnázia. V roce 1873 se z něj oficiálně stalo státní německé gymnázium, kde působili i čeští pedagogové, včetně známého vědce Františka Nábělka. Česká strana tento krok nesla velmi těžce. Na závěr roku 1873 si jeden z členů pedagogického sboru v tisku stěžoval na špatnou úroveň německého jazyka u českých studentů. To se pochopitelně nelíbilo protistraně, která kontrovala toužebným řešením v podobě zřízení českého gymnázia.

Křivdu a nenaplněné naděje vlastenců připomínaly po zbývajících 70. léta 19. století interpelace, články a statistiky zveřejňované v českém tisku. Téměř pravidelně si čtenáři četli o nespravedlivém počtu německých škol, které nad českými dominovaly. Příkladem může být článek ze září 1879, který uváděl: „V Kroměříži na Hané vydržuje vláda vyšší gymnázium s vyučovací řečí německou, kteréž navštěvuje 168 Němců a 250 Čechů. Číslo mluví, ale pan ministr vyučování nedoslýchá. Pak prý se Němcům děje křivda.“ Zatímco německých středních škol bylo na Moravě celkem 29, mezi české se řadilo pouze 6. Byla jimi státní vyšší gymnázia v Brně a Olomouci, nižší gymnázium s německými paralelními třídami ve Valašském Meziříčí, státní reálné gymnázium v Přerově, zemská reálka v Telči a reálka v Prostějově.

Další ranou pro národní zájmy v Kroměříži bylo převedení zdejší reálky pod zemskou správu. Došlo k ní v roce 1875 a není překvapením, že výuka zde probíhala v německém jazyce. A co víc, o dva roky později (1877) získala škola novou majestátní budovu (dnes Justiční akademie). Všeobecný trend státu v zakládání a rozvoji reálek vyplýval z podpory technických oborů, které měly napomoci průmyslovému rozvoji monarchie.

Důležitý zlom nastal za nové vlády ministerského předsedy Eduarda Taaffeho, který do funkce nastoupil v srpnu 1879. Již v únoru 1880 došlo ke schválení rezoluce v rozpočtovém výboru dolní komory říšské rady (poslanecké sněmovny). Výbor vládu vyzval k tomu, aby do začátku

## Tábor lidu v Kroměříži.

**Z Kroměříže, 29. června.** (Tel. „Mor. Ori.“) Tábor lidu zahájen ve 3 hodiny. 50.000 účastníků ze všech krajin. Banderia co do vkusu a počtu posud nevidaná. — Předsedou dr. Mildschuh, místopředsedou Koutský. Nadšení veliké, pořádek vzorný.

### Resoluce o I. otázce zněla:

Uváživše, že všem osvíceným národům jazyk, jakožto dar od Boha udělený, povždy ve velké lásce a péči byl, jsa první a hlavní podmínkou národního života;

Novinový článek  
o kroměřížském táboru lidu,  
červen 1869

školního roku 1880–1881 došlo k rozšíření počtu českých středních škol nebo k zestátnění a finanční podpoře škol zřizovaných obcemi. Hlavním argumentem byly statistické údaje odkazující na nespravedlivé zastoupení škol podle vyučovacího jazyka. V politických debatách a tisku se tento důvod objevoval nepřetržitě. Taaffeho vláda byla přelomová i ve věci postavení českého jazyka na tehdejších úřadech. Díky přijetí tzv. Stremayrových jazykových nařízení došlo v dubnu 1880 k zrovnoprávnění češtiny při vnější komunikaci se státními úřady. Nově tak musely úřady odpovídat na žádosti v jazyce podání.

Naděje českým vlastencům v Kroměříži přinesly podzimní komunální volby 1880, které mohly naklonit pomyslné misky vah. Jejich ústřední osobou se stal Jan Kozánek, místopředseda tehdejší Moravské národní strany. V září 1880 jej vyzvali starostové obcí soudního okresu Zdounky, aby „zapřičinil se za zřízení českých škol v Kroměříži“. V rámci tzv. drobečkové politiky, dosahující pouze drobných politických výsledků, navrhla národní strana německým politikům volební kompromis. Situace se ale nevyvíjela dobře. Návrh předem rozdělující počet křesel na kroměřížské radnici němečtí politici odmítli a volby konané v polovině listopadu 1880 česká strana prohrála, a to i přesto, že se jich mělo účastnit 594 Čechů a jen 273 Němců. Na vině byl tehdejší volební systém, postavený na třech voličských sborech, rozdělených podle odváděných daní. Přirozeně tak hrál ve prospěch majetnějšího německého a židovského obyvatelstva.

Na konci listopadu 1880 se město Kroměříž konečně dočkalo napojení na Severní dráhu císaře Ferdinanda. Slavnostního zahájení provozu železnice z Kroměříže do Hulína se účastnil i moravský místodržitel Karl Korb z Weidenheimu. Během svého pobytu ve městě se mimo jiné vyptával zdejších pedagogů na výuku českého jazyka. Českým učitelům měl klást na srdce mravní a náboženské vychovávání a řádnou výuku českého jazyka pro českou mládež. Naproti tomu profesorům zdejších německých středních škol sdělil, že je spokojený s výukou německého jazyka na českém gymnáziu v Olomouci, kde studenti 7. a 8. ročníku mluví plynně německy. Závěrem dodal, že „v této zemi dvojího jazyku každý vzdělaný člověk měl by mluvit obojím jazykem“. Při otevření železnice měl zopakovat rovnoprávné postavení Čechů s Němci a přát si smír mezi oběma stranami. Po jeho návštěvě v moravském tisku zaznělo: „Byly-li volby pro nás nezdařené, bylo otevření dráhy a přítomnost místodržitele naším vítězstvím.“

Po zklamání z politického vývoje se opět ozvaly venkovské obce ze Zdounecka. Například Němčice zaslaly v samém závěru roku 1880 přímou

petici na říšskou radu. Svůj požadavek na zřízení českého gymnázia nebo alespoň paralelních českých tříd odůvodňovaly tolik nespravedlivými statistikami: „A přece jest vyučovací řečí na tom c. k. státním gymnáziu řeč německá! To jest nešetřením zásady rovnoprávnosti, základními zákony uznané; to jest křiklavým bezprávím na naši národnosti páchaným!“

Česká strana se ale nenechala odradit a neúnavně pokračovala ve svém úsilí. Například v únoru 1881 žádalo shromáždění kroměřížských řemeslníků městské zastupitelstvo (obecní výbor), aby byly v novém školním roce zřízeny české paralelní třídy. Živnostníci argumentovali především ztrátou možného zisku, který vyplýval z poklesu studentů. Jejich hlavním požadavkem ale zůstávalo založení nové průmyslové školy.

Mezitím bylo zřízení českých paralelních tříd na státním gymnáziu v Kroměříži projednáváno na nejvyšší úrovni. Rozpočtový výbor parlamentu přijal nadějnou rezoluci, ale ministerstvo kultu a vyučování (školsství) záměr podmínilo nutným vyjádřením vedení města Kroměříže. I přes výmluvné projevy Jana Kozánka a Vilibalda Mildschuha odmítla kroměřížská radnice, vedená německým starostou Augustem Beneschem (1829–1911), zřízení paralelních tříd. Německá strana argumentovala zprávou ředitele zdejšího německého gymnázia Philippa Klimschy. Předložené petice odmítal z pedagogických i finančních důvodů. A co víc, poukazyval na závazek vyplývající ze smlouvy uzavřené mezi městem a státem při zestátnění piaristického gymnázia z roku 1873. Tehdy se obě strany zavázaly k udržení německého charakteru školy.

V tomto období nebyly na Moravě prosazeny žádné české paralelní třídy ani vznik dalších českých gymnázií. Na konci května 1881 se k problematice vyjádřila zemská školní rada s tím, že neuznává „zřizování dalších škol a paralelek za potřebné. Co se tkne paralelek, mluví prý proti nim dále ještě i smlouvy státu uzavřené s dotčenými obcemi“. Netýkalo se to pouze situace v Kroměříži, o paralelní třídy tehdy usilovalo i Uherské Hradiště, zatímco



Portrét Augusta Benesche, starosty města Kroměříž v letech 1875–1884



Velké náměstí v Kroměříži, kolem roku 1880

Boskovice bojovaly o samostatné gymnázium. Naproti tomu na českém reálném gymnáziu ve Valašském Meziříčí (1871) působily bez zjevných problémů německé paralelní třídy.

Pachuť po dalších politických prohrách byla citelná a rezonovala na titulních stranách novin. Například v listopadu 1881 zaznělo: „*Volání po rozmnožení českých středních škol, petice, prosby, žádosti a rezoluce sněmovny poslanců byly položeny stranou hlavně z toho důvodu, poněvadž je zemská školní rada neschválila a poněvadž prý ministerstvo vyučování musí spořít.*“ V očích českých vlastenců byl nepřítel zcela zjevný. Jednalo se o německé politiky, urputně odmítající národnostní změny, a především zemskou školní radu sídlící v Brně.

## At' žije české gymnázium

Na prahu nového roku 1882 zveřejnila *Moravská orlice* článek shrnující neúspěšné snahy i nové naděje: „*Rok, nad jehož hrobem stojíme vítajíce rok nový, byl pro nás rokem strastí a bojů, rokem oživených nadějí a bolestných zklamání.*“ Bylo tomu i přesto, že již třetím rokem byl český politický tábor

součástí Taaffeho vlády. Měl i svého českého ministra – krajana Aloise Pražáka, který se v roce 1881 stal ministrem spravedlnosti. Jedním z předních cílů českých politiků bylo problematické školství spojené s neutěšeným počtem českých škol na Moravě. V popředí nejvyššího politického boje stálo i prosazení českých paralelních tříd na státním německém gymnáziu v Kroměříži. Pokud zemská školní rada spatřovala největší problém v otázce financí, bylo na čase přejít ke konkrétním činům.

Politický tlak začal v následujících měsících sílit a noviny byly opět plně požadavků a statistik, hrajících ve prospěch českých národních zájmů. Zlomový okamžik nastal dne 27. března 1882, kdy skupina šestnácti vlivných Kroměřížanů, v čele s notářem a advokátem Janem Kozánkem, sepsala oficiální žádost na zemskou školní radu. Čeští vlastenci v ní žádali zřízení nižšího státního gymnázia s českým vyučovacím jazykem, ke kterému mělo dojít už ve školním roce 1882/1883. Co bylo ale nejdůležitější, výbor tvořený advokáty, notáři, kanovníkem, obchodníky a zástupci českého akciového pivovaru a záložny (spořitelny) se zavázal „*zapatřiti svým nákladem místnosti vyučovací, otop a obydlí pro ředitele a složití k jistotě vysokého eráru kauci o takových případech obyčejnou a ustanovenou.*“ Tím měla být hlavní překážka kladená úřady překonána. Zároveň došlo k založení tzv. gymnaziálního družstva, které mělo zajistit veškeré potřebné kroky. Jeho předsedou se stal Jan Kozánek, místopředsednictví se ujali kanovník František Dvořák a Vilibald Mildschuh.

Reakce vlasteneckých kruhů na sebe nenechala dlouho čekat a za pár dnů byly noviny plné nadšených titulků. Čtenáři se mohli například dočíst: „*Dochází nám radostná zpráva z Kroměříže, že tamější národní strana utvořila komitét, který odešle tyto dny zemské školní radě žádost, aby zřízeno bylo samostatné české gymnázium v Kroměříži. Útraty spojené se zřízením a udržováním sami budou uhrazovati Čechové kroměřížští, dokud stát gymnázium nepřevzme do správy své. Sláva statečným a obětovným vlastencům!*“ Během prvních dvou dnů se na české gymnázium vybralo přes 2 000 zlatých a dne 5. dubna 1882 byla žádost oficiálně podána. Zemská školní rada neměla jinou možnost než žádost akceptovat a předat ji nadřízenému ministerstvu.

Mezitím v květnu 1882 došlo ve vládě ke sporům, jejichž hlavní příčinou byl politický boj za české školství. Zazněly tak opět požadavky na zřízení českých paralelních tříd na gymnáziích v Kroměříži a Uherském Hradišti. Český poslanecký klub vyjádřil nespokojenost s tehdejšími ministrem školství Siegmundem Conradem z Eybesfeldu, kterého obvinili

z podpory německého školství v českých zemích. Mimo jiné zaznělo: „Ve Slezsku tam není Conrad přízniv českého školství vůbec, na Moravě jest proti českým středním školám a v Čechách zase zvláště proti průmyslovým a proti převzetí obecních ústavů do správy státní.“ Na počátku měsíce se čeští poslanci sešli kvůli zřízení výše uvedených paralelek s předsedou vlády Taaffem a ministrem Conradem, výsledek jednání byl ale podle národního tisku neuspokojivý. Moravští poslanci měli vládě dokonce hrozit bojkotem, díky čemuž dosáhli potřebného tlaku.

Dosud nemožné se stalo skutečností. Dne 22. května 1882 vydal ministr kultu a vyučování Conrad z Eybesfeldu přelomový výnos. Ačkoliv odmítl otevření nové státní školy, přislíbil povolit zřízení českého soukromého gymnázia s tím, že v následujícím školním roce bude převzato do státní správy. Na počátku června 1882 absolvoval místopředseda družstva Vilibald Mildschuh cestu do Brna a Vídně, kde vykonal nezbytné administrativní kroky. Na odpověď vyčkávali Kroměřížané více jak měsíc. Během dlouhého čekání byl dokonce Jan Kozánek nucen odjet do Karlových Varů, instruoval proto svého zástupce. Vytoužené rozhodnutí vydalo ministerstvo dne 13. července 1882 a vzniku soukromého českého nižšího gymnázia v Kroměříži nestálo téměř nic v cestě.

Zbývalo naplnit zákonné podmínky a získat pro novou školu dostatek studentů. V tisku byla proto zveřejněna výzva: „Obracíme se nyní s důvěrou k slovanskému obyvatelstvu města Kroměříže a okresů kroměřížského, kojetínského a zdouneckého. Očekáváme bezpečně, že nebude více posílati dítky české do ústavů německých. Vy všichni, kteří jste současníky a svědky velikého tohoto boje za české školství, vy všichni máte povinnost starati se o to, aby nové

Novinový článek informující o vzniku českého gymnázia v Kroměříži, 1882

**V Brně, dne 29. března.**

**České gymnasium bude v Kroměříži.** Dochází nás radostná zpráva z Kroměříže, že tamější národní strana utvořila komitét, který odešle tyto dni zemské školní radě žádost, aby zřízeno bylo samostatné české gymnasium v Kroměříži. Účety spojené se zřízením a udržováním sami budou ubraňovati Čechové kroměřížští, dokud stát gymnasium nepřevzme do správy své. Sláva statečným a obětovným vlastencům!

## České gymnasium v Kroměříži.

Zápis žáků do první třídy českého gymnasia v Kroměříži konati se bude od 8.—14. září vždy od 9—11 hodin dopoledne a ve všední dni též od 2—4 hod. odpoledne v piaristické koleji v přízemí (piaristická ulice).

Žáky k zápisu prováreti mají rodičové neb zástupcové jejich. Při zápisu vykáže se každý žák listem křestním neb rodným a navštěvoval-li veřejnou školu národní, též frekven-tacním vysvědčením téže školy, v němž obsaženy jsou známky z náboženství, z jazyka českého a z počtů.

Přijímací zkoušky, které rozhodnou o přijetí žáka, konati se budou od 11.—14. a září požaduje se při nich na žákovi

- a) z náboženství tolik, co škola národní za prvá čtyři léta může poskytnouti,
- b) hbité čtení a psaní české, znalost nejhlavnějších pravidel české mluvnice, rozbor věty jednoduché, znalost pravopisu českého,
- c) z počtů sběhlost ve sčítání, odčítání, násobení a dělení čísel celistvých.

Žáci z jiných úst vř, kteří by první třídu na ústavě tomto chteli opakovati, vykáží se vysvědčeními z obou běhů I. třídy.

Každý žák zaplatí při zápisu 2 zl. 10 kr. přijímacích tax a 1 zl. na učebné prostředky.

Školné za běh obnáší 8 zl. Školní rok započne v sobotu dne 16. září 1882 slavnými službami Božími.

Dáno z družstva pro zřízení a vyd. žování českého gymnasia v Kroměříži, dne 30. srpna 1882 1325

Novinový článek informující o prvním zápisu do českého gymnázia v Kroměříži, 1882

gymnázium již prvním rokem skvělým způsobem v život vstoupilo.“ I přes překážky kladené nespokojenými Němci zajistilo gymnaziální družstvo během letních měsíců veškeré náležitosti, včetně kvalitního pedagogického sboru. Ředitelem ústavu se měl stát profesor brněnského českého gymnázia František Višňák, o jehož uvolnění bylo ministerstvo žádáno na konci července 1882. O měsíc později byly zemské školní radě předloženy učební osnovy, které rozšiřovaly výuku německého jazyka ze čtyř na pět hodin. Závěrečným krokem byrokracie bylo rozhodnutí zemské školní rady ze dne 4. září 1882, kterým povolila otevření první třídy nového českého gymnázia v Kroměříži.

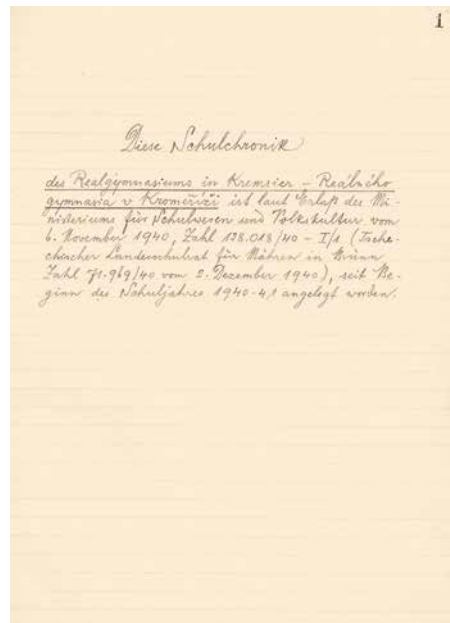
První zápis na nové gymnázium se konal ve dnech 8. až 14. září 1882 v přízemí bývalé piaristické koleje (dnes konzervatoř). Zámec se k němu musel dostavit s rodičem nebo zákonným zástupcem. Samozřejmostí bylo předložení rodného listu a vysvědčení z předchozí školy, tedy

i známek z náboženství, českého jazyka a počtů. Naděje českých vlastenců se naplnily, gymnázium čelilo enormnímu zájmu a ke studiu se přihlásilo celkem 164 chlapců. Následně proběhly přijímací zkoušky, důraz se přitom kladl na všeobecné znalosti z náboženství, českou mluvnici, pravopis a sčítání, odčítání, násobení a dělení celých čísel.

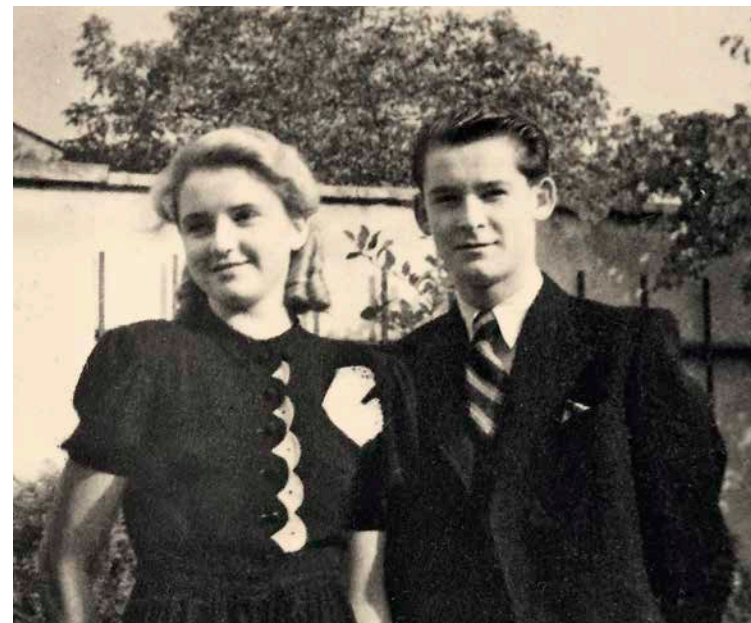
## II. Za Rakousko-Uherska (1882–1914)



Nová školní kronika gymnázia, založena ve školním roce 1940/1941



První zápis ve válečné kronice gymnázia, 1940



Zoe Svobodová a Miroslav Svoboda na fotografii z roku 1940

obce legionářské v Kroměříži byla totiž z nařízení úřadů rozpuštěna již dne 30. srpna 1939, její majetek byl zabaven a jakékoliv schůzky legionářů byly považovány za protiněmeckou a špionážní službu.

Ve školním roce 1940/1941 museli ústav opustit i další učitelé z řad bývalých legionářů. Starší kantoři byli penzionováni nebo dobrovolně odešli a na škole tak zůstali většinou mladí, méně zkušení pedagogové. V roce 1940 byli ze všech škol, tedy i z kroměřížského gymnázia, vyloučeni také učitelé a studenti židovského vyznání. Absolventka gymnázia z roku 1944/1945 Zoe Klusáková-Svobodová (1925–2022) později ve svých vzpomínkách uvedla: „Se žlutou hvězdou na kabátě se objevila naše spolužačka, usměvavá, drobounká, černovlasá Věrka Weichselbaumová z Kojetína a také vždy veselá Eva Zwillingerová z vedlejší třídy a její starší bratr Zdeněk i další spolustudenti z gymnázia. Dříve jsme nikdy nevnímali, že by byli jiní než my, že jsou Židé. Byla to normální děcka, naši spolustudenti, českoslovenští občané, o některých jsme ani nevěděli, že by byli židovského vyznání. Za krátký čas se s námi s rozpačitým úsměvem rozloučili jakoby provinile a přestali chodit do školy. Musela odejít i naše profesorka němčiny Eva Bergmannová, která po záboru

pohraničí k nám přišla z Opavska. Po válce se mezi námi objevil pouze Pavel Fall, kterého rodiče včas poslali do zahraničí. Přišel v uniformě našich vojáků z Anglie.“ Výnosem protektorátního ministerstva školství a národní kultury totiž byla zakázána výuka židovských studentů v jiných školách než obecných.

V předválečném okrese Kroměříž žilo celkem 286 občanů registrovaných v židovské náboženské obci, z nichž nakonec pouze 24 válku přežilo. Podle vyhlášky Okresního úřadu v Kroměříži ze dne 25. srpna 1939 byl židovským občanům zakázán vstup do restaurací, kaváren, divadel, na koncerty a zábavní podniky, omezena návštěva kin, v nemocnicích měli být odděleni židovští pacienti od nežidovských, Židům byl zakázán vstup do Květné a Podzámecké zahrady, městského sadu na Kotojedské ulici (dnes Bezručův park) a na veřejná koupaliště, zároveň musely být židovské živnosti a obchody označovány. Nákupní doba byla omezena na dvě hodiny v týdnu, a to na jeden obchod s potravinami a jednoho řezníka. Židé museli postupně odevzdat jízdní kola, rozhlasové přijímače i lyžařské boty. Bylo zakázáno navštívit jiný okres a zdržovat se na ulici po osmé hodině večerní. Od září 1941 jim bylo do občanského průkazu raženo písmeno „J“ (Jude) a museli mít na levé straně oděvu žlutou šesticípou Davidovu hvězdu s černým nápisem „JUDE“. Obchody byly postupně majitelům

vyvlastněny a byla zavedena nucená správa. Prvních pět židovských občanů bylo zatčeno gestapem již dne 1. září 1939 v akci rukojmí, nazvané krycím názvem Albrecht I. (Albrecht der Erste), a transportováno do Dachau a Buchenwaldu. Zbylí Židé byli posláni do terezínské Velké pevnosti dne 4. července 1942. Byla to však jen jejich zastávka před odjezdem do vyhlazovacích táborů Osvětim, Sachsenhausen, Salaspils, Riga a dalších.

Velmi působivě zachytil tuto tragickou dobu absolvent kroměřížského gymnázia z roku 1924/1925, spisovatel a právník, kroměřížský rodák a čestný občan města Jaromír Tomeček (1906–1997) ve své vzpomínce vložené do knihy *Budiž světlo: „Vzpomněl jsem si ihned na Kroměříž, na své studácké mládí a položil dlaň na srdce, kde po celý život nosím ratolístku jmelí, památku všech památek. Mívám takovou u sebe už skoro sedm desetiletí a to jsou, prosím, dvě lidské generace, nejen jedna. A přece mi ty dávné děje připadají jako včerejší, každá podrobnost je vryta do desek mého nitra, a připoutávají mne k rodišti doživotně. A ovlivňují i po tak hrozné době každý můj počín, představují jakousi cenzuru mého jednání: tady nelze říci bylo nebylo. Protože bylo.*

*Kroměříž je město svatosti. Jmelí se na ní podílí. Je ozdobou církevního roku, není oltáře, který by se ve své výzdobě nechlubil jmelím, i poté, co svátek jesliček se stal minulostí. Je symbolem této svatosti pro nás pro všechny, odznakem štěstí.*

*Má studentská láska byla sličná jako lilie zlatohlavá. Její oči zářily zděděnou moudrostí, takovou, jakou se pyšnila biblická Noemi, a vlas jí voněl po růži sáronské. Sedávali jsme spolu v Podzámecké zahradě pod mohutnou borovicí ne daleko hladiny jezera a oddávali se nekonečnému štěstí, jež zejména mně pomáhalo přežít těžkosti poválečné mizérie. Ale museli jsme se rozejít, dorostli jsme, já na vysokou školu, ona do ciziny. To dopoledne, když jsme se loučili, rozlomili jsme si pod naší borovicí větévku jmelí na dvě poloviny a vzali s sebou. V neskonale důvěřivě víře mládí jsme se ujistili, že v budoucnu se jistojistě naše osudy setkají a ty dvě poloviny ratolístky jmelí spojíme v jedno. Jenže budoucnost nás oddělovala stále více a více. Svět vzplál do plamenů zloby a nenávisti a romantika Romea a Julie vyústila v Deník Anny Frankové. V bezesných nocích jsem se ptával se srdcem přeplněným chandrou, zda má Noemi měla polovinu naší větévky s sebou v plynové komoře, když místo vůně Podzámecké zahrady ji běsové přinutili vdechnout černou smrt.*

*Právě teď mám větévku jmelí na dlani před sebou a myslím na své rodiště. Kdykoliv se octnu v Kroměříži za účelem jakýmkoliv, nic mě neodradí od návštěvy Podzámecké zahrady. Nerozhlížím se a nezastavuji, nevšímám si ani fauny, ani flóry, to vše si nechávám napotom, a zastavím se až pod mohutnou borovicí opodál jezera. Vracím se o tu spoustu desetiletí zpátky, v této posvátné chvíli*

*cítím ve své náruči tep srdce své dávné Noemi, sličné jako lilie zlatohlavá, a zaplavuje mě vůně růže sáronské, sálá z nadhvězdných končin, kde vládne sedm kůrů andělských. Mezi nimi je jistě i Noemi a má s sebou ratolest jmelí.“*

Zásahy do života školy pokračovaly po menších i větších krocích. V učebnicích se muselo vyškrtat vše, co připomínalo dřívější státní samostatnost, z knihoven byly odstraněny nepohodlné knihy, stejně tak jako označení československý, později slovo státní z názvu školy. V roce 1940 se také adresa instituce změnila z náměstí Legionářů na název historicky používaný do vzniku Československé republiky, tedy Fürstenbergovo náměstí. Pedagogický sbor i studenti se najednou mnohdy zcela nečekaně ocitli ve velkém nebezpečí. Bývalý učitel František Bouchal po válce vzpomínal, že v roce 1940 byl kolega Bernard Brhlík na udání vyšetřován gestapem, protože ve třetí třídě při vyučování přehrál gramofonovou desku, na jejíž jedné straně byl vojenský pochod první republiky, na druhé straně pak státní hymna Československé republiky. František Bouchal desku tedy urychleně schoval ve svém kabinetě a společně s tehdejšími správci ústavu Emilem Čecháčkem ji formálně vyradili a zápis antidatovali. Těsně před příchodem gestapa do školy učitel Bouchal desku i s protokolem uložil ve sklepě do bedny. Gestapo sice budovu důkladně prohledalo, ale naštěstí našlo pouze německé gramofonové desky převedené ze zrušeného německého gymnázia.

Pokračovala neúprosná germanizace školství. Učitelé museli povinně skládat jazykové zkoušky před komisí německého okupačního úřadu (Oberlandrat), absolvovali kurzy o německé ideologii a skládali pravidelné pracovní profesorské zkoušky (*Arbeitsgemeinschaften*). Do školy přicházeli na kontroly německí inspektoři, kteří vyžadovali stále větší propagaci nacismu. Postupně se rušila výuka dějepisu i české literatury a posilovaly se hodiny německého jazyka. Čeština, zeměpis a náboženství se musely učit podle upravených osnov.

Nekonečný příběh s přesuny kroměřížských škol pokračoval. V únoru 1941 z budovy gymnázia odešli studenti reálky, naopak gymnázium do reálky přemístilo jednu svou třídu, další pak přesunulo do budovy učitelského ústavu. Ve sklepních prostorách gymnázia se začaly budovat protiletectké kryty a studenti i profesori pravidelně absolvovali nácviky evakuace do krytu. V květnu 1941 muselo vedení gymnázia hledat pro sedm tříd náhradní prostory, protože starosta města Josef Jedlička nechal zabrat místnosti v menším křídle budovy pro německou Oberschule. Německí pedagogové začínali vyučování o čtvrt hodiny později, aby se česká

**Zkoušky ústní konali:**

Období	Z jazyka českého		Z vlastivědy		Z jazyka latinského		Z matematiky		Z jazyka německého		Z jazyka anglického		Z fyziky		Z přírodopisu		Z chemie		
	m.	č.	m.	č.	m.	č.	m.	č.	m.	č.	m.	č.	m.	č.	m.	č.	m.	č.	
Letní	11	4	11	4	10	5	11	3	6	5	10	3	9	-	11	8	2	-	-
Podzimní																			
Zimní																			

Z toho bylo oprav. zkoušek doplněno ve všech obdobích

Ústní zkoušky se konaly v období letním od 20. května 1941 do 22. května 1941  
v období podzimním od ..... do .....  
v období zimním od ..... do .....

**Členové zkušební komise:**

Období	Předseda	Reditel	Třídni profesor
Letní	<i>M. M. Marante</i>	<i>Josef Čecháček</i>	<i>Marie Hanoušková</i>
Podzimní			
Zimní			

Předmět	V období letním	V období podzimním	V období zimním
Jazyk český	<i>Josef Čecháček</i>		
Jazyk německý	<i>Josef Čecháček</i>		
Jazyk latinský	<i>Marie Hanoušková</i>		
Jazyk anglický	<i>Josef Čecháček</i>		
Vlastivěda			
Matematika	<i>Karel Jurek</i>		
Přírodopis	<i>Václav Lukáš</i>		
Chemie	<i>Wáclav Hanoušek</i>		
Fyzika	<i>Bernard Růžička</i>		
Deskriptivní geometrie	<i>Stanislav Černý</i>		
Úvod do filosofie	<i>Josef Čecháček</i>		
Tělocvik	<i>Josef Čecháček</i>		
Průmyslové umění	<i>Marie Hanoušková</i>		
Umění	<i>Marie Hanoušková</i>		

Úřední záznam maturitních zkoušek, květen 1941

mládež s německou nepotkávala a nevznikaly konflikty. Tělocvik se tak ale z kapacitních důvodů musel učit třeba i v tělocvičně učitelského ústavu nebo na městském hřišti. Kvůli akutnímu nedostatku učeben museli studenti oktáv nastoupit předčasně maturitní volno.

## Odvaha za cenu vlastního života

Ovšem za touto kulisou v kontextu války zdánlivě banálních problémů se odehrávaly i jiné příběhy. Statečnost některých studentů a jejich rodin si začala vybírat svou krutou daň. Takový je i případ sourozenců Mirka

a Zoe Svobodových, kteří ze školních lavic kroměřížského gymnázia vstoupili přímo do středu děje tragédie výsadku S1/R. Na konci tohoto příběhu bylo 160 osob zatčeno, 91 osob mučeno a popraveno ve fašistických věznicích a koncentračních táborech.

Československá vojenská mise v Moskvě vedená Heliodorem Píkou (1897–1949) vyslala v roce 1941 na naše území ve dvou skupinách výsadek z příslušníků československé vojenské skupiny v Sovětském svazu. Skupina určená pro Moravu byla označena S1/R, velitelem výsadku byl nadporučík Bohuslav Němec, členy četař František Ryš, rotný František Brauner a desátník Jan Kasík. Měli působit v prostoru Ostravy a Bohumína, Přerova a Brna s cílem vybudovat zpravodajské sítě, zkontaktovat se s odbojovými organizacemi a organizovat i cvičit sabotážní skupiny. K doručování zpráv dostali vysílačku. Místo plánovaných Beskyd však byli chybou navigace v noci z 9. na 10. září 1941 vysazeni u obce Dřínov na Kroměřížsku. Snažili se navázat kontakty s příslušníky vojenské odbojové organizace Obrana národa, hledat ve ztížených podmínkách úkryty a získávat dokumenty. Brauner kontaktoval v Brně odbojáře Aloise Žúrka, který ho odkázal na manželku plukovníka Ludvíka Svobody Irenu Svobodovou a na kroměřížské členy Obrany národa Antonína Raita a lékaře Aloise Dubovského, absolventa kroměřížského gymnázia z roku 1917/1918.

Alois Dubovský se narodil 6. ledna 1900 v Bílanech. Po absolvování lékařské fakulty Karlovy univerzity se v roce 1925 usadil jako praktický lékař v Kroměříži a ihned se zapojil do práce řady společenských a profesních organizací. Gestapem byl dvakrát vyšetřován již v roce 1939 kvůli podezření z ukrývání zbraní. Při akci výsadku S1/R se Dubovský postaral o záchranu vysílací stanice a spolupracoval s Irenou Svobodovou při ukrývání parašutistů. Ze vzpomínek Zoe Klusákové-Svobodové na Aloise Dubovského: „Pomoc postiženým se účinně rozjela a jednotlivci, bez patosu a pocitu, že dělají něco hrdinského, se do ní začleňovali. V sousední ulici (tedy v ulici Soudní) bydlela rodina generála Zmeka, bývalého velitele divize, legionáře, kterého Němci zatkli jako jednoho z prvních. Milada a Pavel Zmekovi, jejich dcera a syn, chodili s námi do gymnázia. Když jsem k nim přinesla příděl proviantu, viděla jsem, že paní Zmeková, která nevycházela ven, vypadala velmi nemocně. Maminka na to upozornila doktora Dubovského, který se jí velmi energicky a obětavě ujal, jak se ukázalo, v pravou chvíli, aby nezůstaly Zmekovy děti nejen bez tatínka, ale i bez maminky.“

Parašutisté získali pomoc celé řady statečných lidí, kteří jim při vědomí vysokého rizika poskytli ubytování, pořizovali jim falešné doklady,



Pozvánka na výstavu 100 let českého gymnázia v Kroměříži, 1982

Pozvánka na oslavy 100. výročí gymnázia, 1982

Oslavy 100. výročí gymnázia, 1982



Oslavy 100. výročí gymnázia, 1982

*pracovníků v rámci nové koncepce vzdělávání, zavedení volitelných odborných předmětů v rámci výuky základy výrobně-odborné činnosti, prohloubení spolupráce se základními školami, zvýšení účinnosti politicko-ideové a světónázorové výchovy studentů, prohloubení propagace mírové politiky“.* Na tyto okruhy se měli vyučující zaměřit a zavést je do vyučování; avšak vše zůstávalo většinou jen na papíře a většina vyučujících se snažila připravit studenty na další studium na vysokých školách.



Oslavy 100. výročí gymnázia, 1982

Výuka podle nové koncepce nadále pokračovala. Vyučující se povinně účastnili školení pedagogických pracovníků, které se řídilo pokyny ministerstva školství. A tak se ve školním roce 1983/1984 učitelé jazyků, matematiky a fyziky účastnili nezbytných seminářů přímo na škole. Ostatní pedagogové byli nuceni absolvovat školení organizovaná brněnským krajským



Prvomájový průvod na Velkém náměstí v Kroměříži, 1982

pedagogickým ústavem. K povinnostem patřila například účast na hospitacích na základních školách. Trend pokračoval i v následujícím období.

Při studiu se nezapomínalo ani na výuku cizích jazyků, především ruštiny. Do roku 1987 se o jarních prázdninách pořádaly týdenní kurzy ruského jazyka za účasti zahraničních lektorů. Z odborných předmětů se na gymnáziu vyučovala zemědělská výroba, strojírenství, technická chemie a elektrotechnika. Postupně byla škola vybavena pomůckami pro tyto odborné předměty. Odborná praxe pak byla smluvně zajištěna v místních národních podnicích a ústavech. Z těchto předmětů mnozí studenti maturovali a získali nezbytnou kvalifikaci pro práci ve zvolených oborech. Členové pedagogického sboru procházeli i nadále inovačním školením, včetně zaměření na informatiku a programování.

Významného ocenění se jim dostalo na jaře 1984, kdy při příležitosti Dne učitelů obdrželi v pražském Karolinu celostátní vyznamenání Za zásluhy o výstavbu. Následujícího dne proběhla v aule školy oslava. Slavnosti se účastnili nejen učitelé a studenti, ale také představitelé města, okresu a kraje. Nechyběla ani delegace z družebního slovenského gymnázia v Liptovském Mikuláši. Ocenění se v červnu stejného roku

dočkali i studenti, kteří se účastnili třídního závěrečného soustředění chlapců a dívek ze středních škol kroměřížského okresu v Zástřizlech, kterým skončila první etapa okresní ideově-branné akce mládeže *Signál Mír 40*. Jak uvádí školní kronika, „mládež zde prokázala v soutěžích a přeborech svou politickou, fyzickou a brannou připravenost (...) podmínky pro získání Odznaku zdatnosti plnilo během školního roku 400 studentů“.

Doplněním výuky se staly návštěvy filmů promítaných v kroměřížském kině Nadsklepi. Není překvapením, že převažovaly projekce sovětských válečných filmů. K zajímavým a oblíbeným akcím studentů patřily přehlídky soutěžních filmů Arsfilm, které se ve městě konaly každoročně.



Budova Gymnázia  
M. M. Hodžu  
v Liptovském Mikuláši,  
1977



Vyznamenání Za zásluhy  
o výstavbu, propůjčené  
gymnázium v březnu 1985

Méně se pak navštěvovala divadelní představení nebo výchovné koncerty. Mezi tradiční aktivity patřila i podpora spolužáků na sportovních soutěžích v lehké atletice, volejbalu či fotbalu. Jakékoliv vybočení z pravidelného vyučování studenti vítali s velkou radostí.

Hlavními tématy pro školní rok 1987/1988 se stala kulatá výročí politických událostí – 70 let od Velké říjnové socialistické revoluce a 40 let od Vítězného února 1948. Při té příležitosti byly hlavními úkoly gymnázia „zkvalitnění práce ve všech složkách komunistické výchovy nebo výchova k rodičovství, zdůraznění prvků estetické výchovy, plánování rozvoje elektronizace, využívání volného času mládeže nebo výchova k míru“.



Jeden z dobových nápisů  
v budově školy, 1985

Oslavy vyznamenání  
gymnázia, 1985



## Polistopadový vývoj



Události 17. listopadu 1989 silně rezonovaly také v Kroměříži, kde proběhlo několik manifestací. Na Velkém náměstí se 27. listopadu sešlo na 15 000 lidí, kteří se připojili ke generální stávce. Setkání bylo zahájeno ve 12 hod. zvoněním zvonů a houkáním sirén. K lidem promluvil představitel Občanského fóra, zazněla státní hymna a kolem 14. hod. se lidé rozešli. Odpoledne se zde konalo další veřejné shromáždění – mítink zástupců politických stran, OF a občanů.

Při zářijovém zahájení nového školního roku 1989/1990 jen málokdo předpokládal, že brzy nastane celospolečenská změna – sametová revoluce. Na gymnáziu nastoupilo 646 studentů (280 chlapců a 366 dívek), zatímco zkušený pedagogický sbor tvořilo 41 pedagogů a devět externistů (nově dva laboranti IVT). Školní rok začal jako obvykle, podle zaběhnutých stereotypů, a nic nevybočovalo z běžného rámce. Změna přišla po událostech, které se odehrály dne 17. listopadu 1989 v Praze. Do školní kroniky bylo zapsáno: „Události tohoto dne přerostly do změn v celé struktuře státního zřízení. Do školy přijeli studenti vysokých škol, kteří naše žáky informovali o všech událostech v Praze a Brně, také přivezli videokazety o zásahu proti studentům v Praze. Studenti ve škole sestavili stávkový výbor ze zástupců všech ročníků, za pedag. pracovníky v něm byl dr. Krejčí. Mluvčím ped. prac. školy a spojkou mezi školou a OF (Občanským fórem) se stal Jiří Kubáček (...) Listopadové události probíhaly ve městě poměrně klidně. Naši studenti se angažovali při různých akcích Občanského fóra, v červnu pomáhali před volbami třídit volební lístky. Účastnili se řady besed, např. o současných událostech, o křesťanství, o vztahu náboženství k dnešnímu člověku; tyto besedy se konaly ve škole a také v Klubu mládeže (...) Občanské fórum na škole nevzniklo, jeho funkci plnil nově zvolený závodní výbor Revolučního odborového hnutí, jehož předsedou byl zvolen tajnou volbou Otakar Lukáš.“

Od konce listopadu 1989 byli vyučující oslovováni „pane profesore“ a „paní profesorko“ a neoblíbené soudružské oslovování bylo zapomenuto. Na polistopadové změny vzpomínala jedna z členek učitelského sboru: „My, pedagogové, jsme zbaveni zbytečných administrativních prací, dlouhého schůzování a politického balastu, kterým dříve škola trpěla. Bylo také odstraněno neúčelné brigádníčení a různé účelové akce. Učitelé a studenti se plně soustředují na nejdůležitější poslání školy – výchovu a vzdělávání.“ Ze tříd rychle zmizely

tradiční, politicky zaměřené nástěnky a ty nové věnovaly pozornost kulturním a sportovním událostem, životu školy a třídy. Na gymnáziu ukončily koncem roku 1989 činnost základní organizace Komunistické strany Československa a Socialistického svazu mládeže, škola tak byla oprostěna od svazujícího politického vlivu.

Na konci listopadu 1989 se na gymnáziu konala výroční schůze Revolučního odborového hnutí, na které se volil nový závodní výbor. V přírodních a tajných volbách byl zvolen předsedou dlouholetý pedagog Otakar Lukáš (\* 1943), nicméně po kritice výsledků voleb se rozhodlo, že nový výbor bude pracovat pouze do všeodborového sjezdu a pak nastanou volby nové. V prosinci 1989 byl ustaven Český a moravský odborový svaz pracovníků ve školství, kam vstoupila i odborová organizace kroměřížského gymnázia. Soustředila se zejména na organizaci zájezdů, například do Prahy nebo Benátek, besídek, plesu školy, oslav Dne učitelů i Mezinárodního dne žen. Po všeodborovém sjezdu v březnu 1990 se konaly nové volby i na gymnáziu. Výsledek byl stejný, a tak byl předsedou opět zvolen Otakar Lukáš.

Reforma politických a společenských poměrů přinesla mimo jiné volání po změně ve vedení kroměřížského gymnázia. Tato záležitost se začala řešit dne 5. ledna 1990, kdy se konala porada, „na níž se hodnotila minulost školy a její perspektivy v souvislosti se společenskými změnami po 17. 11. V úvodu vystoupili se svými stanovisky ředitel školy a jeho zástupkyně. V další části probíhala diskuse bez jejich přítomnosti; o výsledku tohoto jednání informoval pak vedení školy J. Kubáček. 10. ledna se sešli pracovníci školy, aby v tajném hlasování vyslovili důvěru či nedůvěru vedení školy. Nadpoloviční počet hlasů rozhodl o nedůvěře řediteli i zástupkyni. Oba pracovníci podali žádost



Vstupenka na reprezentační ples gymnázia, 1991

o uvolnění z funkce k 30. 6. 1990. JmKNV (Jihomoravský krajský národní výbor v Brně) vypsal konkurs na místo ředitele, konkursní řízení proběhlo v měsíci květnu. Ze školy si podali žádost tři pracovníci (...). Stávající vedení školy bylo pověřeno vést školu do konce škol. roku, v závažnějších otázkách školy spolurozhodoval výbor odbor. organizace. Na základě konkursu byl vybrán do funkce ředitele O. Lukáš od 1. 8. 1990.“ Situace na škole se uklidnila, vyjasnily se úkoly a život školy pokračoval dál.

Bezprostředně po sametové revoluci se přestaly ve výuce využívat některé učebnice. Vláda se snažila vytvořit koncepci moderního vzdělávání a decentralizovat jednotné řízení škol. Změny zaznamenalo i financování školství. Nová legislativa včetně školského zákona z roku 1990 stanovila gymnázia jako pevnou součást československé vzdělávací soustavy. Období velkých změn se odrazilo přirozeně i ve změnách učebních plánů: „Předmět občanská nauka byl zaměřen především na občanskoprávní problematiku, byla vypuštěna látka o základech a složkách marxismu-leninismu a žáci také nebyli v 1. pololetí z tohoto předmětu klasifikováni. Ve 2. a 3. ročnících se nekonala provozní praxe, byl zrušen branný kurz pro 3. ročníky. Změny v osnovách se týkaly kromě obč. nauky také dějepisu, literatury, ruštiny. Výuka v těchto předmětech probíhala podle materiálů, které zasílal KPÚ (...). Pro učitele ruštiny základních i středních škol našeho okresu probíhaly od 1. 2. dvakrát týdně odpolední kursy s výukou angličtiny a němčiny.“

Došlo i k dalším posunům. Studenti si mohli podat přihlášku na více vysokých škol, připojovala se k ní pouze krátká charakteristika studenta, jeho studijní předpoklady a informace o jeho zapojení do soutěží a olympiád. Neoblíbené komplexní hodnocení studentů zmizelo. Na gymnáziu i v tomto roce pracovalo několik málo kroužků. Pro nezájem studentů nebyly nacvičovány skladby na spartakiádu. Aktivně ovšem pracoval rozhlasový kroužek a smíšený pěvecký sbor. Nově byl založen dramatický kroužek, který vystupoval ve škole i na veřejnosti s připravenou adaptací Zlatého kolovratu od Jiřího Suchého a sklízel četná ocenění.

V dubnu 1990 se uskutečnily přijímací zkoušky. Studenti s výbornými studijními výsledky o průměru známek do 1,27 a úspěšní řešitelé školních olympiád byli přijati bez zkoušek. Všichni noví studenti gymnázia se v červenci 1990 sešli na tradičním školním táboře na Jablůnce. Také v tomto událostmi a změnami nabitém roce se studenti účastnili řady soutěží a olympiád, kde dosáhli opět výborných výsledků. První týden v červenci 1990 se na škole konal i kurz angličtiny pro žáky 3. ročníků. Výuku zajišťovali tři angličtí lektori, rodilí mluvčí.

Na konci 20. století vyhlížela impozantní budova gymnázia značně omšele. Podle možností probíhaly opravy a drobná vylepšení, ale stále přetrvával nedostatek místa pro výuku i další mimoškolní aktivity. Ve školním roce 1989/1990 byl nově zaveden vodovod do všech učeben a kabinetů. Ve stejném školním roce byly vybaveny dvě učebny pro výuku informatiky. Zatímco první disponovala jedenácti počítači IQ-151 v síti FelNet s diskovou mechanikou a tiskárnou, druhá učebna měla síť TNS, centrální počítač TNS MC/W a deset terminálů TNS HC-o8. Počítače se rychle staly i nedílnou součástí ředitelny a kanceláře tajemnice.

## Moderní gymnázium

Nový školní rok 1990/1991 byl ve znamení dalších výrazných změn. Místa ředitele gymnázia se ujal vítěz výběrového řízení Otakar Lukáš, dlouholetý pedagog gymnázia, který měl před sebou velké množství práce. Gymnázium získalo od 1. ledna 1991 právní subjektivitu rozpočtové organizace a to přineslo mnoho změn v administrativní a organizační struktuře. Škola se řídila pokyny ministerstva školství i kroměřížského školského úřadu. Výuka probíhala podle nových a upravených učebních plánů. Přetrvávající nedostatek místa vyřešil pronájem místností v kině Nadsklepí a také v budově základní umělecké školy, kde probíhala výuka hudební a výtvarné výchovy. Škola platila také hodiny tělesné výchovy na atletickém stadionu TJ Slavia, v kroměřížském plaveckém krytém bazénu i na zimním stadionu.

Vedení školy bylo otevřeno nabídce ministerstva školství a doporučilo čtyřem studentům 2. ročníku studium v zahraničí. Změnou procházela i výuka cizích jazyků, nově mohli studenti navštěvovat francouzštinu jako nepovinný předmět. Konverzaci v angličtině pak vedli dva rodilí mluvčí. Pro zájemce byly v únoru a červnu zorganizovány kurzy angličtiny, vedené americkými, anglickými a kanadskými lektory. Zájem byl značný, oba kurzy absolvovalo v prvním roce 120 studentů. Výuka se zaměřovala na konverzaci, písemný a ústní projev, poslech i četbu. Na škole se konaly často besedy a přednášky pro studenty na mnohá, dříve tabuizovaná témata. Zpestřením bylo také uspořádání zahraničních zájezdů do Vídně a Benátek.

Uvolněná atmosféra se projevila i v kulturním vyžití studentů. V tělocvičně se konaly diskotéky, studenti se účastnili různých akcí i na



Pedagogický sbor gymnázia na dvoře školy, 1992

ostatních kroměřížských středních školách. Nadále zde působil smíšený pěvecký sbor, ve kterém došlo ke změně dirigenta i repertoáru. Pěvecký sbor zorganizoval společně se studenty konzervatoře a členy dramatického kroužku koncert v aule gymnázia. Sbor nechyběl ani při slavnostním předávání maturitních vysvědčení a dalších významných událostech.

Školní rok 1991/1992 byl vyhlášen Rokem výchovy a vzdělání, impulzem se stalo 400. výročí narození učitele národů Jana Amose Komenského. Kroměřížský školský úřad uspořádal na toto téma řadu přednášek a kulturních akcí pro učitele a veřejnost. Studenti zhlédli divadelní představení o životě Komenského ve zlínském divadle.

Ve dvaceti třídách studovalo v tomto roce celkem 573 studentů, které vyučovalo 38 pedagogů a osm externistů, včetně nového vyučujícího náboženství Josefa Říhy. Bezproblémový chod školy zajišťovali také tajemnice, školník a uklízečky. Hlavním úkolem gymnázia byly dle školní kroniky „*příprava mládeže ke studiu na VŠ všech směrů; hledání nových*

# Fotografie ze života školy



Vstupní portál školy z pohledu od hlavního schodiště



Jedna ze dvou učeben informatiky



Biologická posluchárna  
Školní bufet v době hlavní přestávky





Nácvik polonézy pro reprezentační ples gymnázia v tělocvičně školy (2025)  
Žáci třídy sexta B během výuky



Nácvik předtančení pro ples gymnázia (žáci druhých, třetích ročníků a také tříd sext a septim)  
v tělocvičně (2025)

Klavírní křídlo v aule školy





Výuka maturantů v kmenové třídě  
Fyzikální posluchárna

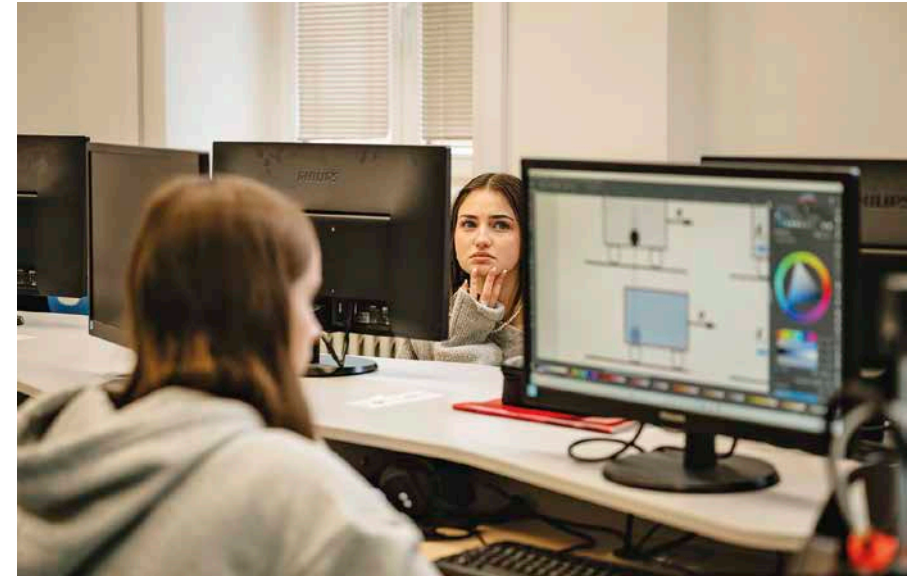


Žáci na chodbě školy před hodinou  
Žáci čekající na zahájení hodiny fyziky před fyzikální laboratoří





Maturanti v hodině anglického jazyka  
Práce v chemické laboratoři



Hodina informatiky  
Hodina biologie s Mgr. Pavlem Hajnou





Práce v biologické laboratoři



Zkušební didaktický test z anglického jazyka  
Hodina informatiky – práce na samostatném projektu





Chodba školy v době přestávky  
Hlavní schodiště



Ateliér výtvarné výchovy a práce žáků pod vedením Mgr. Miloše Foltýna

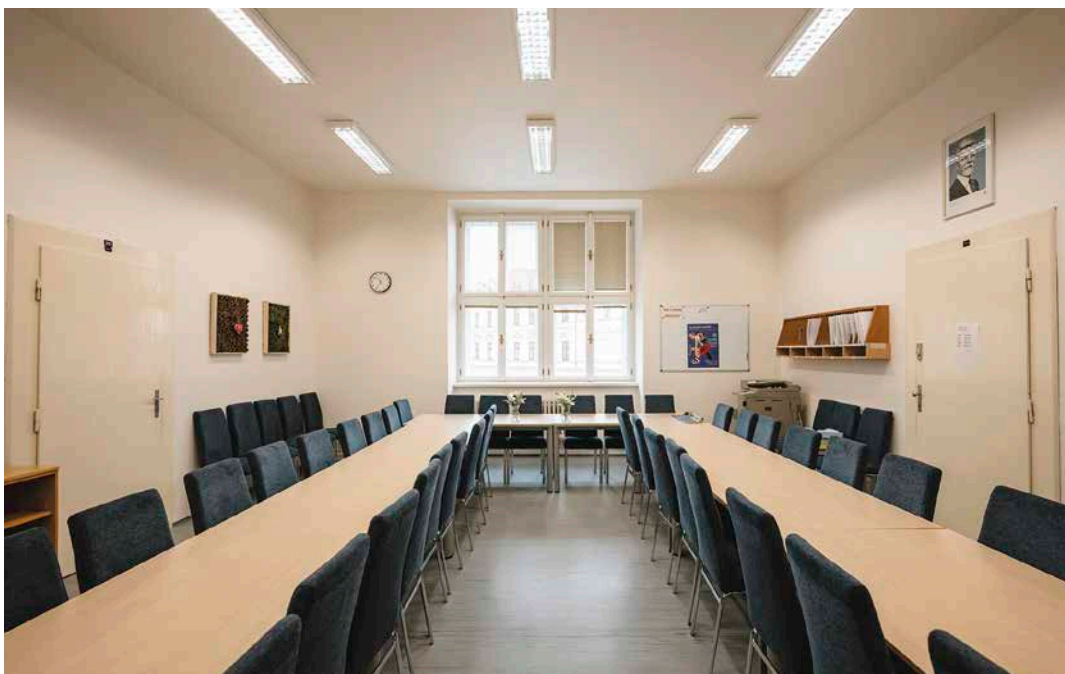




Konverzace v ruském jazyce  
Sborovna – místo pro setkávání a pravidelné porady



Čelní pohled na budovy gymnázia z Masarykova náměstí



Pamětní deska Ferdinanda Vacha – zakladatele  
hudebního spolku Moravan v Kroměříži  
a sborníka pěveckého sboru tamtéž



Oficiální název školy se státním znakem České  
republiky umístěný u hlavního vstupu do budovy